

CRÓNICAS DA TRADUCIÓN EN 2010

Ana Luna Alonso
aluna@uvigo.es
Universidade de Vigo

[Recibido 04/04/12; aceptado 18/07/12]

O ámbito cultural é un dos máis afectados polos recortes orzamentarios da Administración nos últimos anos. Segundo os datos do Instituto Nacional de Estatística (INE), a produción editorial medra en número de títulos pero diminúen as tiraxes. En 2010 editáronse en Galicia 2 778 títulos (un 12,6 % menos do que en 2009, fronte á media estatal do 28,1 %). O noso país mantense non quinto posto da edición do Estado, onde se publicaron 1 429 títulos en galego (1,1 % do total), o que supón un descenso do 21,6 % a respecto do anterior período¹.

No tocante á tradución, o atraso na convocatoria das axudas á edición de 2009 vai condicionar os ritmos do sector editorial. En novembro de 2010 (DOGA 26/11/2010) sairá a convocatoria de axudas á edición en galego de obras publicadas orixinalmente noutras linguas cun investimento de 300 000 euros repartidos entre 2010 e 2011². Segundo Dolores Vilavedra (2010), a tendencia no sector da edición vai cara ao conservadurismo nunha aposta «sobre seguro» no caso da tradución de autores recoñecidos a nivel internacional como Haruki Murakami (*IQ84*), Paul Auster (*Sunset Park*), Martin Amis (*A viúva preñada*), **Anna Gavalda** (*Unha bonita escapada*) ou Kazuo Ishiguro (*Nocturnos: cinco contos de música e anoitecida*).

Malia a crise e a redución de subvencións, computamos un centenar de obras traducidas. Unha cifra que se achega aos datos doutros anos e na que non incluimos o ensaio nin a literatura infantil e xuvenil inferior ás 40 páxinas (que farían un total de 70). Ademais, no noso percorrido pola literatura traducida en 2010 hai que considerar algunhas reimpresións como: *Un nome de dicionario* de Amélie Nothomb, *A elegancia do ourizo* de Muriel Barbery, *Ainda quedan*

1 En: <<http://www.ine.es/prensa/np646.pdf>> [Consulta 10/03/2011].

2 A previsión de axudas cobre entre o 50 % e o 75 % do custo da tradución, cunha contía máxima de 6 000 euros por proxecto.

piratas na Costa da Morte de Consuelo Jiménez de Cisneros y Baudín ou *O inferno de Marta* de Pasqual Alapont; e as novas edicións de *A casa das belas adormentadas* de Yasunari Kawabata, *Enderezo descoñecido* de Kathrine Kressmann Taylor, *O condutor de autobús que quería ser Deus* de Etgar Keret, *Unha soidade demasiado ruidosa* de Bohumil Hrabal, *O xiro postal* de Sembène **Ousmane**, *A praga escarlata* de Jack London ou *Stefano* da arxentina María Teresa Andruetto.

Novas editoras

As novas tecnoloxías favorecen unha edición máis barata que permite apostar pola creación de novas editoras que arriscan coa poesía e co ensaio. Así, Barbantesa Editora lanza tres traducións de diferentes idiomas (*Os ditosos anos do castigo* de Fleur Jaeggy, *A balada do café triste* de Carson McCullers e *Poemas de África lonxe*, de Jorge Arrimar e Eduardo Bettencourt) e 2.0 Editora fai o propio con *O home que era xoves* de G.K. Chesterton e *Sen novas de Gurb* de Eduardo Mendoza. Ademais, non podemos esquecer as máis ou menos recentes Urco e Rinoceronte e as clásicas Xerais ou Galaxia, que nos últimos anos tiran do prelo obras internacionais en galego ao tempo, ou mesmo antes de que a versión castelá chegue ás librarías. Este é o caso da edición da exitosa novela de Cornelia Funke: *Reckless: carne de pedra*, **traducida por María Xesús Bello Rivas** para Edicións Xerais; ou de *Randea do alento* de Herta Müller, a primeira tradución nas linguas do Estado da última obra da Premio Nobel 2009, un texto que trata a temática da represión **sobre a minoría alemá instalada en Romanía**. As editoras 2.0, Positivas, Rinoceronte e Urco, decidiron unir as súas forzas para producir a colección “Módicos”³ que só se pode adquirir por Internet entre as que atopamos títulos como: *Planilandia*, *A casa das belas adormentadas*, *Guía do autoestopista galáctico* ou *Historia universal de Paniceiros*.

A nova editora Barbantesa abriu o seu catálogo en agosto de 2010 con produción propia e traducións. Penélope Pedreira, a súa responsable, selecciona dúas autoras de culto como son a estadounidense Carson McCullers (*A balada do café triste*) e a escritora suíza afincada en Milán Fleur Jaeggy (*Os ditosos anos do castigo*). O quinto libro inicial da editorial é *Poemas de África lonxe*, dos poetas angolanos Jorge Arrimar e Eduardo Bettencourt, un texto que localizaron no encontro de editores celebrado en Canarias en 2008, editado nos anos 90 nos Azores, lugar de exilio dos autores.

Unha nova editora nace a finais de 2009: Edizer Livros⁴, que abre o seu proxecto co conto de Washington Irving: *O Dianho e Tom Walker* (1824) na colección “Mincha”. Pola súa parte, Manuel Ángel García coordina o

3 Os volumes da colección teñen un prezo fixo de 9,90 euros e están dispoñibles a través do web <toupa.net>.

4 En: <<http://edizerlivros.blogaliza.org/>>

proxecto Franouren (Francia e Ourense), que parte dunha axencia de tradución para crear una editorial de cuxo comité forman parte as tradutoras Julia Arcos e Bárbara Álvarez. Entre os novos títulos temos polo de agora: *As nosas sombras no xardín de Serralves* de Xoán Abeleira e máis *O libro dos cans* de Estevo Creus. O terceiro libro editado é autoría de **John Barlow** (*Todo menos o cuiñar*), que parte da escusa da cociña, para dar a coñecer o carácter galego. A tradución de Bárbara Álvarez recupera o estilo da novela de viaxe escrita dende a perspectiva dun escritor inglés afincado hai anos na Coruña. E dedicada en exclusiva ao libro infantil ilustrado, a pequena editora viguesa Triqueta verde entrega dous textos: *A aprendizaxe de Betsy* de Dorothy Canfield Fisher e a edición bilingüe (galego-inglés) de *¿Qué lle acontece á Avoa?*, proxecto coordinado por Xoana Álvarez Martín, Miguel Peralta Maraver e María Sol Mascato Blancor.

Premios

O Premio Plácido Castro de Tradución que concede a ATG (Asociación de Tradutores Galegos) xunto co IGADI (*Instituto Galego de Análise e Documentación Internacional*), recoñeceu este ano a catro profesionais: Emilio Valadé, coa súa versión de *A evolución humana* de Antonio Bracinha e mais o traballo de Natalia Cora, Rebeca Lemat e Susana Collazo pola tradución de *Lord Jim* de Joseph Conrad. Na convocatoria dos Premios da Edición de Galicia 2010 resultou premiada a tradución dende o portugués de Ramón Nicolás de *30 gramos* de Leonel Moura, un ano despois da súa publicación orixinal (Alvarellos 2010) e finalista no apartado de mellor obra de ficción. A AELG concedeulle o seu premio á tradución de Bartug Aykam e María Alonso Seisdedos de *O museo da inocencia, de Orhan Pamuk*. Desta volta, as finalistas foron: *Flanagan. Flash-Back*, de Jaume Ribera e Andreu Martín, en tradución de Isabel Soto; *Obra dramática completa*, de Sarah Kane, en tradución de Manuel F. Vieites e *Residente privilexiada*, de María Casares, en tradución de Ana Belén Martínez Delgado. Na súa XIV edición, o premio na modalidade de tradución literaria convocado pola da Universidade de Vigo foi para Carmen Barros Rodríguez, pola tradución dun texto de Hilary H. Carter; e o primeiro accésit para Mª Isabel Arjones Porto, pola tradución dun texto de Guy de Maupassant.

Clásicos e xoias

A colección “Vétera” de Rinoceronte proporciónanos a tradución do grego Luciano de Samósata: *Relatos verídicos*. **O volume parodia** os relatos prodixiosos e lendarios da tradición literaria grega e latina que tanto interesaron séculos máis tarde a Cyrano de Bergerac ou a Jonathan Swift. A editora Toxosoutos publica en edición bilingüe (latín-galego) de Xoán Fuentes Castro as *Bucólicas* de Virxilio e Andavira a tradución con introdución e guía de lectura de Xosé Antonio López Silva da comedia de Plauto: *Os xemelgos*.

No apartado dedicado aos clásicos latinos, cómpre mencionar a tradución

íntegra de Xosé López Díaz⁵ do libro fundamental da tradición xacobeá, o *Códice Calixtino*, cuxa versión orixinal se conservaba ata hai pouco na Catedral de Santiago⁶. Trátase de cinco libros e diversos apéndices ilustrados por Francisco Leiro, editados por Xosé Puga e o Instituto da Lingua Galega, con especial participación do profesor Antón Santamarina. Nas librarías distribuíronse 1 000 exemplares en rústica e en branco e negro, mais existe una edición de luxo de 500 exemplares para agasallos institucionais. O custo total do traballo realizado por A Nosa Terra foi de 180 000 euros en tempos de crise, e aínda que os clásicos xa non son a prioridade na planificación editorial, o fenómeno fainos reflexionar sobre as palabras de Antón Figueroa cando denunciaba a tendencia a facer arqueoloxía cultural: «Cando a excavación se converte na única posibilidade de cultura, o que en realidade se fai é enterra-las posibilidades que quedaban» (1988: p. 13).

O profesor da Universidade de Vigo, Jorge Luis Bueno Alonso trae para a colección «Vétera» de Rinoceronte: *Beowulf*, o poema épico anglosaxón anónimo escrito en [inglés antigo](#) en [verso aliterativo](#). Darío Xohan Cabana prepara para a nova empresa Edicións da Curuxa⁷ a tradución dos grandes trobadores da Idade de Ouro da poesía da Occitania. A escolla pasa por Guillaume IX de Aquitania, Jaufré Rudel, Marcabré, Pèire de Valéria, Rigaut de Berbezilh, Berengüer de Palazòl ou a Condessa de Día, autores que deron prestixio ás letras provenzais entre os séculos XII e XIII e que Cabana reproduce en galego nunha dobre tradución segundo as súas palabras: “unha extremadamente literal, servil, e outra en verso galego”.

Entre as escasas traducións de teatro, 2010 ofrece unha versión de Xosé Carlos Morell de *Del rey abajo, ninguno* (1651), o drama máis coñecido de Francisco de Rojas. Trymar edita *As estacións, contos para nenos e nenas* de Julia de Asensi, unha autora dedicada á literatura didáctica infantil e xuvenil inspirada no romanticismo de [Bécquer](#) e no verso de [Zorrilla](#). Sotelo Blanco continúa a colección das letras das mulleres coa entrega de *A dama solitaria & fantomina, dunha das fundadoras* da novela inglesa, Eliza Haywood. Tamén contamos cunha nova edición bilingüe de *Follas novas* de Rosalía de Castro (1880). A segunda obra publicada de Rosalía e o seu último libro de versos en galego. Pódese consultar en formato facsimilar co prólogo de Emilio Castelar y Ripoll na páxina web da editora Extramuros⁸.

No tocante ao drama, a colección «Biblioteca Arquivo teatral Francisco

5 En colaboración con Manuel Celso Matalobos, entre outros.

6 O quinto foi o máis traducido, quizais porque describía o Camiño de Santiago. En galego só se dispoñía dunha tradución en versión libre no século XV dos *Milagres de Santiago* incluídos no *Calixtinus*, e unha edición dos mesmos a principios do XX. Existen tamén dúas traducións recentes, pero parciais: a do libro V e do libro I.

7 En: < <http://edicionsdacuruxa.com/>>.

8 En: < http://www.extramuros.es/visualizar__Follas-novas__00942>.

Pillado» entrega *Os malos pastores* de Octave Mirbeau en tradución e introdución de **María Obdulia Luis Gamallo e Galaxia** na colección «**Biblioteca ESAD**» edita *As criadas* e mais *O balcón* de Jean Genet, en tradución de Inma López Silva.

Moitos dos libros clásicos traducidos, dirixidos inicialmente a adolescentes, poderían estar na listaxe da compra dos adultos e viceversa. Entre eles destacamos o terceiro volume da edición completa dos *Contos* de Poe (os dous primeiros apareceron de 2009), traducidos por Eva Almazán para Galaxia; a tradución de Rafael Salgueiro de *O libro da selva* de Kipling ou a de Camiño Noia de *O gran Meaulnes* de Alain-Fournier, para Edicións Morgante. Pola súa parte, Factoría K ofrece na súa colección «Narrativa K» a tradución de Fernando Moreiras de [A granxa dos animais](#) de George Orwell. **Bahía Edicións presenta** as *Rubaiyat, un libro ilustrado cos poemas transgresores* de mocidade, que falan de amor erótico e desamor. *Rubaiyat* é o título que o escritor [británico Edward Fitzgerald](#) deu á súa tradución ao [inglés](#) da colección de poemas atribuídos ao polifacético intelectual [persa Omar Khayyam](#). Bruno Heitz adapta ao cómic as *Historias do mestre raposo* (na tradución de David Gippini), o clásico *Roman de Renart*, e ofrécenos en divertidas viñetas as aventuras dunha personaxe que cuestiona a orde establecida. 2.0 editora publica *O home que era xoves* de G.K. Chesterton e Urco edita toda unha serie de textos clásicos e non tan clásicos, que poden atraer o interese do sector adolescente como: *O mundo secreto de Basilius Hoffman* de **Fernando Cimadevila e Iván Valladares**; os *Relatos de terror sobrenatural* de Robert Ervin Howard; *Tres contos estraños* de H.P. Lovecraft, R.W. Chambers e R.E. Howard; *A lenda de Sleepy Hollow* e *O dianho e Tom Walker* de Washington Irving; *O monstro metálico* de Abraham Merritt; *O bosque de alén do mundo* de William Morris; *Unha viaxe á lúa* de George Tucker; *O castelo dos Cárpatos* de Jules Verne; *O castelo de Otranto* de Horace Walpole e *Relatos cubanos de ciencia ficción*.

Cómpre non esquecer da panorámica as adaptacións como a que Rosa Fuentes fai da *Canción de Nadal* de **Charles Dickens (Ed. do Cumio)** ou o **álbum ilustrado de *O soldadiño de chumbo* de Hans Christian Andersen, adaptada por Francisco Xavier Senín para Galaxia, que achega** no seu contido a curtametraxe do mesmo nome producida en 2009 por [Continental Animación](#) e Algarabía, dirixida por Virginia Curiá e Tomás Conde e galardoada en numerosos certames cinematográficos internacionais.

Novidades

Como novidades máis achegadas ao noso tempo, cómpre salientar a tradución de Issac Fernández Fernández da novela de Kirmen Uribe: *Bilbao-New York-Bilbao* ([Premio Nacional de Narrativa 2009](#)), publicada por Xerais e a premiada historia de Sandro Veronesi: *Caos Calmo* ([Premio Strega 2006](#)), traducido por vez primeira ao galego por Carlos Acevedo para Galaxia. Entre as novidades de procedencia italiana, destacamos: *Dez* de **Andrej Longo (Rino-**

